

Urgenda-directeur Marjan Minnesma:

‘Stel een 25-puntenplan voor waterkwaliteit op’

Door Pieter van den Brand

Nederland is het slechtste jongetje van de klas bij het halen van de Europese waterkwaliteitsdoelen. Niet Brussel, vindt Urgenda-directeur Marjan Minnesma, maar de lidstaten zelf moeten zich de slechte waterkwaliteit van meren en rivieren aantrekken. En anders heeft ze nog een voorstel: maak een uitgebreid puntenplan voor de waterkwaliteit en smeed daar een brede maatschappelijke coalitie voor.

Directeur Marjan Minnesma verwierf zo'n vijf jaar geleden landelijke bekendheid met de door stichting Urgenda gewonnen 'Klimaatzaak'. In 2015 verplichtte de rechter de Nederlandse staat om de uitstoot van broeikasgassen met 25 procent terug te dringen in 2020. Samen met 900 mede-eisers had Urgenda de staat aangeklaagd, omdat de overheid te weinig maatregelen neemt om de risicovolle klimaatverandering te voorkomen en daarmee burgers in gevaar brengt. Het duurde nog tot eind december 2019 tot ook de Hoge Raad Urgenda in het gelijk stelde en het kabinet knarsetandend werk moest gaan maken van de

klimaatdoelen, die ons land nota bene zelf alweer zo'n tien jaar geleden heeft ondertekend en erkend. Nu het Urgenda-doel voor 2020 ondanks de economische malaise door de coronacrisis vermoedelijk niet wordt gehaald, zoals het Planbureau voor de Leefomgeving recent heeft voorspeld, dringt Urgenda bij het kabinet aan op extra maatregelen. Zo niet, dan volgt een hernieuwde gang naar de rechter. Minnesma's voornaamste wens is dat Nederland in 2030 energieneutraal is. "We kunnen dat doen als we dat willen en zelfs voor een betaalbare prijs. De techniek is er, maar dan moet er wel een andere houding komen." Als landelijk ambassadeur van

Het CV van Marjan Minnesma

Marjan Minnesma (1966) studeerde bedrijfskunde, rechten en filosofie en begon haar carrière bij adviesbureau Slot & Partners. Als adviseur innovatie en duurzaamheid ging ze in 1994 naar uitvoeringsorganisatie Novem van de rijksoverheid (het huidige RVO). Vijf jaar later werd ze campagnedirecteur voor Greenpeace. Daarop kreeg Minnesma een baan als onderzoeker bij het Instituut voor Milieuvraagstukken (IVM) aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Ze werkte daar aan milieu- en rechtsvraagstukken en ontmoette er de huidige hoogleraar transitiekunde Jan Rotmans, die haar overhaalde naar de Erasmus Universiteit in Rotterdam te komen. In 2007 startten de twee stichting Urgenda. Sinds 2010 is Minnesma fulltime directeur van deze organisatie voor innovatie en duurzaamheid, die het proces van verduurzaming in ons land wil versnellen met een 'urgente agenda'. Minnesma realiseert zich dat haar doelen ambitieus zijn, maar tegelijkertijd wil ze hoog inzetten. Urgenda doet spraakmakende projecten en helpt koplopers met opschalen, terwijl ze bouwt aan een brede duurzaamheidsbeweging. Uiteindelijk moeten bedrijven, particulieren en overheden het wel zelf doen. Minnesma is al verschillende malen tot nummer 1 gekozen van de Duurzame 100, de lijst met de meest invloedrijke 'duurzame' Nederlanders van dagblad Trouw.

politieke partij Water Natuurlijk wil ze ook de waterschappen tot actie manen, onder meer door drijvende zonnepanelen op hun wateren te zetten, die meedraaien met de zon. Maar het is Minnesma niet alleen om het klimaat en de energietransitie te doen. Ook waterkwaliteit en biodiversiteit gaan haar aan het hart. "Deze twee thema's zijn bepalend voor een gezonde leefomgeving", licht ze toe. Een aantal maanden terug is Urgenda een crowdfundingactie gestart om in ons land duizend hectare aan kruidenrijk grasland in te zaaien. De actieorganisatie heeft voor boeren een prijs weten te realiseren die bijna de helft onder die van een hectare aan Engels raaigras ligt. "Er is dan minder kunstmest nodig", zegt Minnesma, "wat weer scheelt aan nutriënten-uitspoeling naar de sloten. Zo werken agrariërs niet alleen aan het verduurzamen van de landbouw, maar ook aan een schone waterkwaliteit. We hebben al zo'n 800 hectare weg kunnen zetten."

Is ons land wel voldoende waterkwaliteitsbewust?

"Mijn indruk is dat alleen de experts weten dat het niet goed is gesteld met de kwaliteit van ons oppervlaktewater. Ik denk dat de doorsneeburger daar nog amper bekend mee is. Uit onderzoek weten we dat 80 procent van de burgers

zich zorgen maakt om de gevolgen van de klimaatverandering, maar slechts weinig inwoners zijn zich bewust van de slechte kwaliteit van ons water. Als je naar het water in je omgeving kijkt, lijkt het schoon. De blauwe Middellandse Zee ziet er ook schoner uit dan de grijze Noordzee, maar dat is helemaal niet zo. In waterkwaliteit schieten ze beide tekort. Zolang de bevolking zich daar niet druk over maakt, komen politici niet in actie."

Nederland is Europees hekkensluiter bij het halen van de doelen uit de Kaderrichtlijn Water (KRW). Hoe verklaart u dit falen?

"Dat Nederland in Europa slecht scoort in waterkwaliteit was me bekend, maar dat we onderaan het lijstje van de KRW bungelen, wist ik niet. Vergaande maatregelen zijn vereist. Het kabinet voert een te halfslachtig waterkwaliteitsbeleid. Het zou zich sterker moeten richten op de uitvoering en handhaving van de KRW. Intussen vragen we in Brussel uitzonderingen aan voor het merendeel van onze KRW-wateren. Er heerst een beleid van pappen en nathouden. Dat is funest om de waterkwaliteit te bevorderen. In het VVD-programma voor de Tweede Kamerverkiezingen bespeur ik minachting voor de verdragen die ons land

ondertekend heeft. Als we de doelen niet halen, spelen we de vermoorde onschuld. Dat was bij de CO₂-doelen en bij de stikstofaanpak al zo, en zie je nu bij waterkwaliteit. Dat is ronduit hypocriet. Nederland heeft zich aan de KRW gecommitteerd en moet nu actie ondernemen. Natuurlijk zijn we een dichtbevolkt land, maar we hebben veel dieren per vierkante kilometer. Dat heeft ons veel gebracht als exportland, maar we hebben ons milieu flink vervuild. Al dat spuiten met chemicaliën heeft voor een ophoping van persistente gifstoffen in bodem- en waterleven gezorgd. De dit jaar overleden toxicoloog Henk Tennekes heeft daar altijd voor gewaarschuwd, maar door de chemiereuzen werd hij verketterd. Intussen gebeurde er niets. Nu pas ziet iedereen in dat hij eigenlijk gelijk had, maar de impact op ons ecosysteem is behoorlijk desastreus.”

In een recent Kameroverleg over het mestbeleid suggereerde minister Schouten dat we in gebieden waar de KRW niet wordt gehaald, niet langer bepaalde gewassen moeten telen. Is dat een opening?

“Minister Schouten wil vooral de rit uitzitten tot de verkiezingen in maart. Dit is hooguit een aanzetje voor haar opvolger. Als minister heeft ze een mooi stuk geproduceerd over kringlooplandbouw, maar het hangt van abstracties aan elkaar. Het is de hoogste tijd dat ze haar beleid concreet maakt, bijvoorbeeld door minder op dierlijke producten en meer op plantaardige teelten in te zetten. De trend in de maatschappij is immers dat steeds meer mensen vegetarisch eten. Over andere gewassen gesproken, vroeger verbouwden we in Nederland eiwitrijk lupine en koolzaad en allerlei soorten erwten. Dat zijn goede stikstofbinders en ze bevorderen een gezonde bodem en zo een schonere waterkwaliteit. Als we vijf eurocent meer betalen voor onze liter melk of onze kilo aardappelen of graan en ervoor zorgen dat dit geld direct bij de boer terecht komt, krijgt hij meer armslag voor verbetering. Denk aan strokenteelt met verschillende gewassen op één perceel – dat is niet alleen goed voor het bodemleven en de biodiversiteit, er zijn ook minder gewasbeschermers nodig. Boeren kunnen dan veel preciezer spuiten. Koploperboeren experimenteren hier al mee. Maar het is niet de teeltmethode die de boer van zijn vader heeft geleerd. Om zo’n omslag te bewerkstelligen, hebben boeren extra middelen nodig en dat moeten we ervoor over hebben. Anders gebeurt er niets aan het terugbrengen van nutriëntenemissies en het verbeteren van de waterkwaliteit.”

Zou de Europese Commissie niet in actie moeten komen met inbreukprocedures tegen landen die de KRW-doelen niet halen?

“Europa valt niets te verwijten. Brussel stelt de kaders, het heet niet voor niets de Kaderrichtlijn Water. De uitvoering ligt bij de lidstaten zelf. Als er dan niets van terecht komt, heeft de Europese Commissie niet veel tanden. Er is geen Europese politiek. Dan resten alleen inbreukprocedures, maar dat instrument wordt zelden ingezet. Er is altijd sprake van een politieke context. Al vind ik dat de Europese Commissie het niet moet nalaten met rechtszaken tegen individuele lidstaten

een duidelijk signaal af te geven. De EU-landen moeten de hand in eigen boezem steken. Regeringsleiders moeten zich de waterproblematiek aantrekken en samen afspraken maken om de waterkwaliteit te verbeteren. Uiteindelijk zullen de landen zelf moeten leveren. Maar ze doen niet genoeg. Eerder het omgekeerde. Om een uitweg te vinden uit de stikstofimpasse heeft minister Schouten het terugbrengen van het aantal Natura 2000-gebieden laten onderzoeken, overigens een verzoek van de CDA- en VVD-Kamerfracties. Dat is niet alleen een enorm zwakgebod, maar een totaal averechtse oplossing.”

Is er een parallel met de Klimaatzaak en zou eenzelfde rechtsgang denkbaar zijn voor een betere waterkwaliteit?

“Het is moeilijk om hetzelfde te doen voor andere dossiers. Voor het aanpakken van de klimaatverandering lag er een algemeen aanvaarde en wetenschappelijk geschraagde norm om de temperatuurstijging op aarde onder de twee graden te houden en de uitstoot van broeikasgassen met 25 tot 40 procent terug te dringen, uiterlijk in 2020. Als dat niet gebeurt, heeft dat nog deze eeuw zeer ernstige gevolgen, dus al voor huidige generaties. Zo’n 200 landen, waaronder Nederland, hebben deze afspraak ondertekend, nog voor Parijs, waar de doelen werden aangescherpt. Zo’n wereldwijde precieze en erkende gevaarstelling ontbreekt voor de gevolgen van een slechte waterkwaliteit. Daar zijn niet zulke afspraken over. In onze zaak konden we nadrukkelijk betogen dat we niet op de stoel van de politiek zitten. De politiek had al besloten dat klimaatverandering gevaarlijk is en de norm erkend. Ons doel was ons kabinet aan dat commitment te houden. Dat maakt dit wel een vrij uitzonderlijk dossier. Voor het aanpakken van de slechte waterkwaliteit zijn vooralsnog andere acties nodig.”

Wat stelt u dan voor?

“Toen wij de rechtszaak tegen de staat voerden, hebben we met een groep van 800 organisaties een 54-puntenplan gemaakt, waarmee het kabinet het CO₂-reductiedoel kan halen. We hadden daar geen enkele verplichting toe. Maar we dachten: kabinet, doe er je voordeel mee. De eerste versie had zo’n 40 punten, maar het draagvlak groeide en uit alle gaten en hoeken van de samenleving kwamen er punten bij. Een bestaand punt, namelijk het verhogen van het waterpeil in veen- en natuurgebieden, scheelt bijvoorbeeld 0,2 megaton aan broeikasgasemissies per jaar, doordat het veen niet verder uitdroogt. Daar kwam de maatregel bij om boeren te belonen, als ze het peil op hun land een paar decimeter willen ophogen. Uit de medische sector kwam er een advies bij om lachgas als partydrug te verbieden. Dat levert 0,1 megaton CO₂-reductie op. Mijn voorstel zou zijn om experts voor het verbeteren van de waterkwaliteit eenzelfde, misschien ‘25-puntenplan’ op te laten stellen. Zoek daar een brede maatschappelijke coalitie bij. Doe een beroep op de creativiteit in de samenleving.”